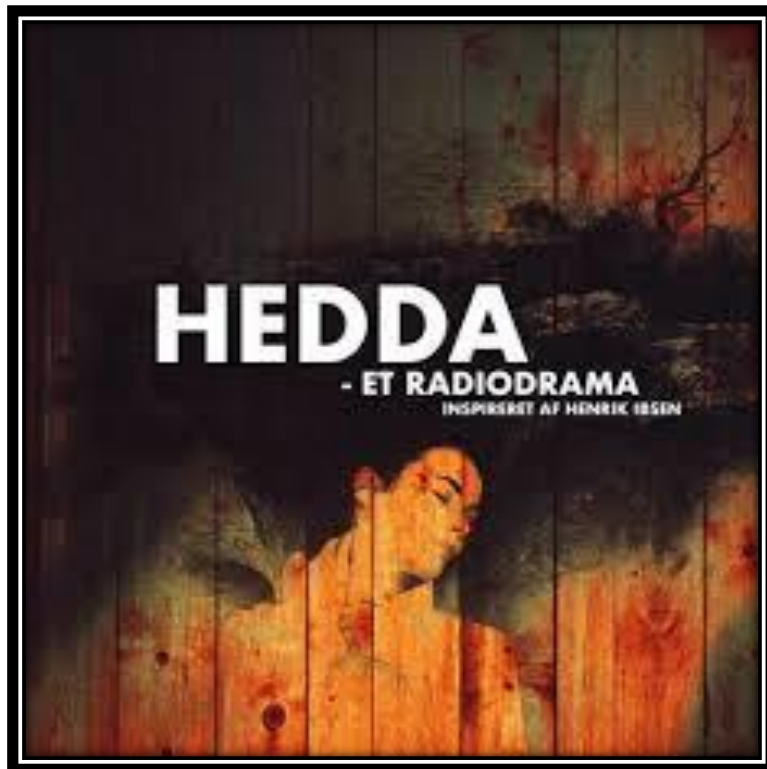

Undervisningsmateriale til lyd i udskoling

Hedda

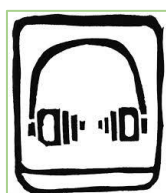
Inspireret af Henrik Ibsens Hedda Gabler fra 1890

**Undervisningsmateriale udviklet af
Kia Lundsgaard**

Indhold

Kort om Henrik Ibsen	3
Introduktion til Hedda Gabler.....	4
Reallyde og effektlyde.....	5
Hedda – et radiodrama	7
Anslaget	7
Hvem er personerne?.....	7
Handlingsnære spørgsmål Sæt dig sammen med en makker og svar på spørgsmålene.	9
Lydnære spørgsmål	9
Vurdering	10

”Hedda”

kan høre gratis på

www.radiodrama.dk

Medvirkende: Mie Laurine Folman og Kia Lundsgaard
Manuskript, optagelse og redigering: Morten Aagaard Borg
Undervisningsmateriale: Kia Lundsgaard

Kort om Henrik Ibsen

Henrik Ibsen blev født i Norge i 1828. Han er en af de mest kendte forfattere i 1800-tallet, en periode præget af store forandringer. Ibsens samtid var en del af den periode, man kalder *Det moderne gennembrud*, hvor folk begyndte at tænke anderledes om samfundet, politik og menneskets rettigheder, her især ligestilling mellem kønnene og rettigheder for de fattigste.

Ibsen skrev skuespil om svære temaer som ægteskab, moral, frihed og samfundets forventninger til det enkelte menneske. Han var ikke bange for at tage fat på de emner, der var tabu eller ubehagelige.

Ibsen er kendt for sine skuespil, som udfordrede samfundets måde at tænke ligestilling på.

Ibsens nok allermest kendte stykke, hedder *Et dukkehjem*. Det handler om den unge kvinde Nora Helmer, der lever et lykkeligt liv med sin mand, Torvald, og deres børn. Sådan ser det i hvert fald ud udefra. Men Nora har en hemmelighed. Hun har lånt penge uden sin mands viden for at redde hans liv. Thorvald finder ud af hemmeligheden og bliver rasende. At Nora har taget en beslutning uden at involvere sin mand, er helt uhørt. Stykket udforsker temaer som kønsroller, den frie vilje og personlig identitet. I slutningen vælger Nora at forlade sin mand og børn for at finde sig selv og blive uafhængig, hvilket var helt usædvanligt i 1879.

Hedda Gabler er et andet skuespil, der tager fat på samfundets forventninger til kvindes rolle som hustru og mor.

Ibsen var en af de første til at skrive realistiske skuespil, hvor han viste, hvordan folk levede i hverdagen, uden at pynte på virkeligheden. Hans tekster inspirerede mange andre kunstnere og forfattere, og han har haft enorm indflydelse på litteraturen og teatret frem til i dag.

Introduktion til Hedda Gabler

Hedda Gabler er et skuespil skrevet af Henrik Ibsens i 1890.

Teaterstykket handler om Hedda Gabler, der er en nygift ung kvinde. Hun er blevet gift med Jørgen Tesman, en akademiker, som hun ikke elsker.

Hedda er en stærk og manipulerende kvinde, der føler sig fanget i et samfund, hvor hun ikke har nogen kontrol over sit eget liv. Hun er gift med Jørgen, fordi hun ser ægteskabet som sin eneste mulighed for at opretholde en vis status og livsstil. Hun længes efter noget mere, noget større end bare at gå hjemme og være frue.

Hedda er ikke kun frustreret over sit eget liv, men også over de mennesker, hun er omgivet af. Hun manipulerer og kontrollerer de personer, der er tæt på hende, såsom hendes mand Jørgen, og den tidligere elsker. Hun ser på livet som en form for teater, hvor hun ønsker at have magten til at skabe begivenheder og dramatiske situationer.

Stykket rummer temaer som magt, kontrol, kønsroller og det at være fanget i et samfund, der begrænser individets frihed. Hedda Gabler er en kvinde, der ikke passer ind i den traditionelle rolle som kone og mor i samfundet, og hun bruger sin intelligens og manipulation for at få kontrol over sit liv og de mennesker omkring hende. Men i sidste ende fører hendes handlinger til katastrofale konsekvenser.

Reallyde og effektlyde

Lyde er overalt, nogle lægger vi mærke til med det samme, andre lyde skal vi lytte mere efter.

Lydfortællinger har, selvfølgelig, fristes man til at sige, særligt fokus på lyde og deres indbyrdes fælles udtryk i samspil med fortællingen. Lyde skaber stemninger og er med til at sætte scenen for den fortælling, som modtageren skal høre.

Vi er vant til at lyde også har et billedligt udtryk, fx film, musikvideoer, reels, sociale medier o. Lign. Når vi begynder at lytte fokuseret, vil der for det meste danne sig billeder for vores indre øje, og ofte vil det være billeder, der også er en del af vores erindring. Hører man børn, der leger, vil billedet formentlig være lig en legeplads, man genkender fra sin egen barndom. På den måde skaber man en genkendelighed ved lyde, selvom der ikke umiddelbart følger et billede med.

Lyd og musik kan udtrykke følelser og forstærke stemninger, både i lydfortællinger og på film. Lyde kan bruges som dramaturgiske virkemidler for at øge spændingen i en fortælling og som set up, et varsel om, hvad der vil komme til at ske. Lyde er med til at påvirke vores underbevidsthed og følelsesregister.

Det kan være svært at registrere alle lyde i et lydbillede på grund af de mange lag, men skilles lydene ad, kan man få en større forståelse for, hvilken betydning den enkelte lyd har for en fortælling, hvad enten det er med eller uden en billedside.

De mange lyde, vi hører omkring os kan inddeles i mange underkategorier, du vil her få en kort introduktion til de fem overordnede.

Stemmer har den altafgørende betydning i en lydfortælling, da det er stemmernes funktion, der bringer fortællingen fremad. Stemmen skal være troværdig i forhold til position, den har. Det kan være en ydre fortæller, medvirkende, voice over eller andet.

Reallyde er autentiske lyde, der i fortællinger kan høres af både de medvirkende og publikum. Reallydene er lagt på fortællingen, efter den er optaget, eller der er skruet op/ ned for volumen, for at forstærke en stemning i fortællingen. Typisk vil man have reallyd i fiktive fortællinger, eller

dokumentarer, der er blevet fikcionaliseret for at forstærke en stemning, fx et spændingsøjeblik.

Clean sound kan også gå under reallyde, men forskellen er, at der ikke er manipuleret med lydene. De er en naturlig del af baggrunden på optagelsen. Ser man TV eller hører en podcast, er clean sounds desuden defineret ved, at de medvirkende i fortællingen kan høre lyden. Ofte vil nyhedsindslag, interviews og reportager være præget af clean sounds, da optagelser har fundet sted på lokationen.

Effektlyde er ligesom reallyde tilføjet fortællingen i redigeringsfasen. Forskellen på de to lyde er, at effektlyden kun kan høres af tilskueren og ikke af de medvirkende. Effektlyde forstærker stemninger og følelser og kan i høj grad være med til at skabe dramaturgisk spænding; f.eks. kan en pludselig høj, skinger lyd give en chokeffekt.

Musik går under effektlyde og bruges ofte som underlægningsmusik og har samme formål som effektlyde. Typer af instrumenter, toner, styrke og tempo er med til at skabe både dynamik i fortællingen og sætte den stemningsmæssige scene, der kan variere mellem alt fra sørgelig og trist til en humoristisk, action præget scene.

Hedda – et radiodrama

Hedda – et radiodrama er inspireret af Henriks Ibsens skuespil om Hedda Gabler. Skuespillet varer mere end to timer, og radiodramaet varer 15 minutter, der er derfor klippet en hæl og hakket en tå for at skære handlingsforløbet helt ind til benet. Radiodramaet ender åbent, så du skal selv forestille dig, hvad der sker med Hedda.

Anslaget

Anslagets hook er meget vigtigt. Det skal fange modtagerens interesse, samt give et lille hint om, hvilken oplevelse, der er i vente. Anslaget sætter scenen for det, modtageren skal til at opleve, i forhold til stemning, stil, genre og tema.

Hør det første minut af fortællingen.

- Hvad er dit første indtryk af kvindestemmen?
- Hvordan understøtter lyden, det kvinden siger?

Hvem er personerne?

Begynd lydfortællingen forfra.

Undervejs i din lytning, skal du skrive tillægsord, der beskriver personerne. Du skal skrive i cirklerne, der passer til hver person.

Når I har lyttet til hele fortællingen, skal I sætte jer sammen i grupper af fire og tale om jeres tillægsord.

I skal udvælge tre tillægsord, I mener opsummerer og bedst beskriver personerne. Skriv dem her:

Hedda:

Jørgen:

Tante:

Ejlert:

Hedda

Jørgen

Tante

Ejlert

Handlingsnære spørgsmål

Sæt dig sammen med en makker og svar på spørgsmålene.

1. Hvem taler Hedda til – hvem er "du"?
2. Hvem er tanten?
3. Hvad tænker tanten om Hedda og Jørgens ægteskab?
4. Hvad tænker Hedda og sit ægteskab?
5. Hvad får Hedda sine dage til at gå med?
6. Hvem er Ejlert?
7. Hvad tænker tanten om ham?
8. Hvad er Jørgen og Ejlerts indbyrdes forhold?
9. Hvad er Heddas hemmeligheder?
10. Hvordan føler Ejlert om Hedda
11. Hvad sker der med Ejlert? – gæt og undersøg på nettes, hvordan den originale tekst ender.

Lydnære spørgsmål

Stemmerne er de primære modaliteter, men der er også andre lydbilleder.

Genlyt fortællingen og svar på følgende:

1. Tidskode: 1.45: *Så er der jo hemmeligheden ...* Hvad sker der med musikken
2. Tidskode: 4.40: hvordan ændrer stemningen sig
3. Lyt til Heddas stemme – mener hun det, hun siger? Begrund dit svar.
4. Hvordan kan man høre, at tanten ikke er i rummet?
5. Tidskode: 10.00: Hvordan ændrer stemningen sig. Hvad sker der?
6. Find minimum tre forskellige steder, hvor der er brugt reallyd eller effektlyd til at understrege fortællingens stemning. Skriv dem her:
Tidskode:
Tidskode:
Tidskode:
7. Hvilken betydning har det for din oplevelse, at der er tilsat lyde?

Vurdering

1. Hvordan passer fortællingen om Hedda til *Det moderne gennembruds* tanker om samfundet, kvinderoller og menneskets frie valg?
2. Fortællingen er skrevet for 200 år siden – hvordan kan den være relevant i dag?
3. Hvad synes du om at høre et radiodrama, hvor en ældre tekst er moderniseret og tilsat lyde?
4. Fortællingen er ført frem til nutiden, bl.a. ved at tanten ringer og sproget er mere moderne – Gør det en forskel for betydningen af indholdet, at teksten gøres moderne?
5. Er det vigtigt, at skoleelever skal læse ældre litteratur?